

ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΣΕ ΚΑΠΟΙΑ ΒΙΒΛΙΑ.

[Στὸ βιβλίον αὐτὸ ἐνώσω σκέψεις καὶ παρατηρήσεις ποῦ ἐσημείωνα στὸ χαρτὶ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ διαβάζοντας ἓνα βιβλίον καὶ ποῦ θὰ τίς ἔλεγα σάν κουβέντες σὲ μερικοὺς φίλους ἂν εἶμουν κοντά τους καὶ δὲ βρισκόμουν μόνος, μακριά. Σάν κουβέντες ποῦ θὰ μπορούσαν οἱ περισσότερες νὰ γίνουν ἀφορμὴ γιὰ πλατιεῖς μελέτες· ποῦ θὰ παρακινούσαν κάποιους νὰ σκεφτοῦν, νὰ διακρίνουν, νὰ ξεχωρίζουν, νὰ ταξινομήσουν· σάν κουβέντες τέλος γιὰ μιὰ νέα τέχνη, ποῦ βλέπω νὰ γλυκοχαράζει στὸν τόπο μας. Τέχνη, ποῦ ἀφοῦ ἐλευθερώθηεν ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ψευτοκαθαρευουσίωνων χάρη σὲς γενναῖες προσπάθειες τῶν δημοτικιστῶν, — ἡ ἀλήθεια εἶν' ἀλήθεια — ἐλευθερώνεται τώρα κι ἀπὸ τὰ χέρια τῶν δημοτικιστῶν με τὰ ἰδανικά τὰ ρωμέϊκα καὶ γίνεται ἀληθινὰ καθαρή ἡ καθαρεύουσα στὴν οὐσία, βαθιά. Γίνεται αὐτὸ ποῦ πρέπει νὰ εἶνε : Ἑλληνικὴ !

Τὸ γλωσσικὸ ζήτημα τὸ ἔλυσαν βέβαια οἱ δημοτικιστῆς· μὰ τὸ ἔλυσαν θεωρητικά. Τὴ λύση του δὲν ἐστάθησαν ἱκανοὶ νὰ τὴν ἐπιβάλουν στὸ κοινὸ μὲ τὰ ἔργα τους γιατί, ποῖος λιγότερο, ποῖος περισσότερο, ὅλοι εἶταν κακοῦ γούστου συγγραφεῖς. Ἡ λαιμαργία τους τοὺς ἔφαγε. Καὶ μοῦ φαντάζονται τώρα σάν κάποιοι ἀλανάρηδες, — σάν τοὺς δικούς σου, Δημοσθένη Βουτυρά ! — ποῦ ἔχουν μέρες νὰ πιούν κρασί γιατί εἶνε ἀδέκαροι, πανὶ μὲ πανὶ κι ἔφαγα κάποιος τοὺς προσκαλεῖ καὶ τοὺς ἀνοίγει μπροστά τους ἓνα βαρέλι καὶ τοὺς λέει : Πιέτε ! Καὶ πίνουν, γίνονται σκουπὶ στὸ μεθύσι κι' ἀρχίζουν νὰ λένε ὅτι τοὺς κατέβει. Ἔτσι κι αὐτοὶ ρίχτηκαν ἐπάνω στὸ γλωσσικὸ ὄγκον τὸ ὅποιο ἔφεραν στὴν ἐπιφάνεια οἱ διάφορες γλωσσικὲς ἔρευνες ποῦ ἔγιναν ἔφαγα ἀφθονες μέσα σ' ἓνα μικρὸ σχετικῶς διάστημα κι ἀρχισαν ν' ἀρπάζουν λέξεις καὶ φράσεις κακόζηλες, ὑποπτες, ἀχρηστες, ὑπερβολικὲς, τῶν ἄκρων. Τοὺς ἔλλειπε τὸ μέτρο. Καὶ προπάντων τοὺς ἔλλειπε τὸ γούστο.

Τὴ λύση λοιπὸν τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος θὰ τὴν ἐπιβάλει στὸ κοινὸ, ὀριστικὰ πλέον, τὸ γούστο τῶν καλῶν συγγραφέων καὶ ποιητῶν, τὰ ἔργα τῶν ἀληθινῶν κλασικῶν, — κλασικῶν καὶ στὴν οὐσία καὶ στὴ μορφή. Μὲ τὴ σκέψη τους τὴ διανυγὴ, μὲ τὴ γλώσσα τους τὴν ἐπιμελημένη, τὴν εὐγενή, τὴν ἐλληνόπρεπτη, τὴν καθαρεύουσα· ὅχι μὲ τὴ σημασία πὰ ποῦ τὴς δίνουν σὲ μᾶς οἱ δημοτικιστῆς καὶ οἱ ψευτοκαθαρευουσιάνοι, μὰ μὲ τὴ σημασία ποῦ ἔχει σὲ ἄλλα ἔθνη, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν πιά γλωσσικὰ ζητήματα, ὅπως λ.χ. στὴ Γαλλία : *La langue pure*.

Ἐλάχιστοι βοήθησαν γι' αὐτὴ τὴν ἐξελίξη — τὴν ἄλλωστε μοιραία — κι αὐτοὶ ἀσυνείδητα, χωρὶς νὰ τὸ θέλουν. Κι αὐτὸ ἴσα-ἴσα θὰ τὸ ἰδοῦμε σὲς κατοπινὲς σελίδες. Κι ὁ Σολωμός, κι ὁ Παλαμᾶς, κι ὁ Μαρτζώκης, κι ὁ Γρυπάρης, κι ὁ Παπαδιαμάντης. Πιὸ πολὺ ἴσως ὁ ἀξέχαστος Χρηστομάνος. Κι ἀκόμα πιὸ πολὺ, γιατί μὲ συνείδηση καὶ περισκευὴ ἐργάστηκαν γιὰ τέτοιο εὐγενικὸ, ὑψηλὸ ὄνειρο, ἀπολυτρωτικὸ τῆς ἀλανάρικης ἀντίληψης στὴ γλώσσα καὶ στὴν τέχνη, ὁ Κάλβος ἄμεσα μὲ τὰ μέτρα του καὶ τὴν ἐλληνοπρέπεία του τὴν ἀνόθευτη καὶ ἔμμεσα μὲ τὴ γλώσσα του γιατί εἶνε ἀναρχικὴ, ὁ Παπαντωνίου μὲ τὸν συγκαταλεγμένον πάντα αἰσθηματικὸ ρομαντισμὸ του, ὁ Χαντζάρας μὲ τὰ δροσερά του εἰδυλῖα καὶ προπάντων οἱ μεγάλοι καὶ οἱ μόνον νεοἔλληνες διδάσκαλοι, ὁ Φώσκολος κι ὁ Ζὰν Μορεάς μὲ τ' ἀθάνατα παραδείγματά τους.

Γιὰ τοὺς αὐτοὺς μιὰ μέρα ἄπειρη θὰ εἶνε ἡ εὐγνωμοσύνη ἐκείνων ποῦ θὰ χαίρονται νὰ βλέπουν τὴ γλώσσα μας ἀποκαταστημένη στὴν παλιὰ τῆς εὐγένεια καὶ στὴ διαύγειά της.

Προτοῦ νὰ μποῦμε σὲς κουβέντες αὐτές, ποῦ εἶνε σάν ἐπίλογος σὲ κάποια βιβλία· δικὰ μου καὶ ἄλλων ποῦ βγήκαν ὡς τὰ τώρα, σὲ κάποια προσπάθεια ποῦ ἔγινε τὰ τελευταῖα χρόνια γιὰ τὸ δημιούρημα μιᾶς νεοελληνικῆς τέχνης, θάθελα νὰ τονίσω μὲ ὅλη μου τὴ δύναμη πὼς σκοπὸς μου δὲν εἶν' ἐδῶ νὰ πιζράω ὅποιοιδήποτε συγγραφᾶ ἢ ποιητῆ. ποῦ ἀπεναντίας μάλιστα μόνο σεβασμὸ καὶ ἐχτίρηση νοιώθω γιὰ τὴν ἐργασία του. Προϋποθέτει, ἀλλοίμονο, τόσους ἀγῶνες καὶ τόση ἀπογοήτευση κάθε ἐργασίας. Κι ἂν πιζραθοῦν, τὸ λάθος δὲ θὰ εἶνε τόσο δικὸ μου ὅσο τὸν ἴδιον, τὸν ἀδυσώπητων πραγματών. Ἐκεῖνα ἴσα-ἴσα ποῦ μὲ πιζραναν κι ἐμένα ὅταν ἀνακάλυψα ἔφαγα προτοῦ γράφω τὸ «Ἀπολλώνιον Ἄσμαν» μου πὼς ὅλες οἱ προηγουμένως μου προσπάθειες εἶταν σὲ βάση σαθρὴ στηριγμένες. Σκοπὸς μου σήμερα εἶνε ἓνας καὶ μόνος : πὼς νὰ βοηθήσω νὰ βγοῦν κι οἱ ἄλλοι ἀπὸ τὴν πλάνη τῆς, ἂν τοὺς μὲνει ἀκόμα μαρὸς γιὰ τέτοιο πρᾶγμα, καὶ πὼς ἐπάνω ἀπὸ τ' ἀσημάτω προσώπα μας — ποῦ σήμερα εἶνε καὶ αἴριο δὲν εἶνε — νὰ ἐπιβληθεῖ ἡ ἀλήθεια. Κι ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι ὁ Ἕλληνας ποιητῆς πρέπει ἀπὸ δῶ κι ἐμπρός νὰ ἐργάζεται πλέον μὲ τὴ φροντίδα πὼς νὰ ἐξεργενίσῃ τὴ γλώσσα μας, ξεχωρίζοντας τὸ σῆμα ἀπὸ τὴν ἦρα, καὶ πὼς, ἀποτινάσσοντας τίς βάρβαρες ἐπιδράσεις, εἴτ' αὐτὲς ἔρχονται ἀπ' ἔξω, εἴτε ἀπὸ μέσα, νὰ ἐπιστρέψῃ πρὸς τὴν ἀπλή δημοφιλίαν τῶν ἀρχαίων μας, ποῦ δὲν τὴ δίνουν βέβαια οἱ ψευδοδιονυσιαῖς κραιπάλες καὶ οἱ θεατρικότητες, ἀλλὰ ἡ ἀπολλώνια ἡρεμία σὲ μιὰ Σωκρατικὴ συγκέντρωση.

Εἶνε καιρὸς πιά ποῦ ἡ δημοτικιστικὴ ἀντίληψη στὴ γλῶσσα μας στὴν τέχνη μας καὶ στὴ ζωὴ μας διαδέχτηκε τὴν ἄλλη τὸν ψευτοκαθαρευουσιάνων. Σήμερα ἐρχεται ἡ σειρά νὰ βασιλέψει κι' ἡ ἀληθινὴ μας ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΑ, ἡ ἀντιρωμεικὴ, ἡ ἀντιμαλλιαρικὴ, ἡ ἀντιφράγκικη· ἡ μόνη τέλος ποῦ ἔχει δικαιώματα ἀπαράγραφα νὰ βασιλέψει στὴν ψυχὴ καὶ τὸ νοῦ ἀνθρώπων ποῦ, ξυπνώντας κάθε μέρα, μαζί με τὸ χαμόγελο τῆς ροδόπεπλης χαρῶν, ἀντικρύζουν καὶ τὴ μετόπη ἐνὸς ἀρχαίου ναοῦ.

Κι αὐτὸ πλέον δὲν τὸ εἶπαν μερικοὶ ἄλλοι, ποῦ ἐκαυχήθηκαν ἄλλοτε πῶς ὅλα πρῶτοι τὰ εἶπαν. Αὐτὸ τὸ λέω πρῶτος ἐγὼ μετὰ τὸ «Ἀπολλώνιον Ἄσμα», τὴν «Αἰολικὴ Ἄρπα» καὶ τὸ παρὸν βιβλίον ποῦ εἶνε καὶ τὸ μανιφέστο μου.]

ΣΕΠΤΕΜ. 1918

1

Ἡ Ἱστορία τῶν Φιλολογιῶν ὅλου τοῦ κόσμου μᾶς δείχνει πῶς ἡ παρακμὴ στὴν τέχνη ἀρχίζει ἀπὸ καὶ ποῦ ἀρχίζουν οἱ μανιερισμοί, τὰ ὑπερβολικὰ χενίσματα τοῦ στίχου, τὰ κεντίδια, τὸ πολυχαίδεμα.

2

Ὅταν κανεὶς δὲν εἶνε ποιητής, μετὰ ὅλες τὶς θεωρίαις ποῦ μπορεῖ νὰ γεμίσει τὸ κεφάλι του, δὲ θὰ κατορθώσει νὰ γράφει οὔτε ἓνα στίχο ἀληθινόν. Ἡ προσποίηση καὶ τὸ ψέμα θὰ τὸν προδίδουν σὲ κάθε του βήμα.

Ἔστερ' ἀπὸ καιρὸ εἶδα μιὰ σκέψη τοῦ Γκαίτε ποῦ ἐκράζει τὸ ἴδιο :

«Σὲ ποιούς, λέει, νὰ εὐχηθῶ μιὰ καλλίτερη τύχη ; Στὰ φτιασμένα ἀπὸ μελέτες ταλέντα. Τοὺς λείπει ἐτοῦτο, τὸ ἄλλο, τὸ οὐσιώδες... Ἰδρώνουν καὶ κοπιᾶζουν, χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ φτάσουν σὲ τίποτε».

Αὐτὸ ταιριάζει καὶ σὲ ὅλες τὶς τέχνες· ταιριάζει καὶ στὴν πολιτικὴ.

3

Τὸ μεγαλειότερο κακὸ τοῦ αἰῶνα μας εἶνε ἡ μόδα. Τὴν ἀκολουθοῦν ὄχι μόνο τὰ παιδιά, μὰ κι οἱ γέροι. Στὴν Ἑλλάδα μάλιστα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος. Τὶς Μοῦσες τῶν ἀρχαίων τίς διαδέχτηκεν αὐτὴ καὶ μόνη. Ὑπάρχουν πολλὰ ταλέντα ποῦ ἔπесαν φριχτὰ θύματά της.

Ἀραγε ὅμως εἶταν πραγματικὰ ταλέντα ἀφοῦ ὑποδουλώθηκαν μετὰ τέτοιαν εὐκολίαν στὴ μόδα ;

4

Θυμάμαι πάντα μιὰ βαθιὰ σκέψη τοῦ Μορεάς· — ἀλλὰ καὶ ποιά σκέψη δὲν εἶταν βαθιὰ τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Ἑλλήνα ποιητῆ ; — Μοῦ ἔλεγε : «Μὲ κατηγοροῦν πῶς μιμήθηκα » τὸ Σοφοκλῆ, τὸ Ρακίνα καὶ τὸ Μαλέρμπ. Ἔστω ! Αὐτοὶ ὅμως ποῦ τὸ λένε ποιούς ἐμίμηθησαν ; Τοὺς πρώτους τυχόντες ποῦ βγαίνουν καὶ θεωροῦν γιὰ λίγο χρονικὸ διάστημα » ὥς ποῦ νὰ τοὺς σφώσσει ὁ πρῶτος ἄνεμος τοῦ καιροῦ».

Ἡ σκέψη του αὐτὴ εἶνε σὰ νὰ ἔγινε καὶ γιὰ ὅλους τοὺς δικούς μας, χωρὶς σχεδὸν ἐξαίρεση.

5

Ἕνας δικός μας — λέω δικός μας ἐπειδὴ ἔγραψε στὴ γλῶσσα μας· ἀλλιῶς ὁ μόνος δικός μας, τὸ ξαναλέω, εἶνε ὁ Μορεάς, — εἶπε κάπου : «Εἶμαι μαθητὴς τῶν μαθητῶν μου ! » Ὁραῖο δασκαλικὸ κόλπο. Ὅμως μ' αὐτὸ δὲ δείχνει τάχα πῶς εἶνε ἀπὸ «κείνους ἴσα-ἴσα ποῦ ἐκαταδίκασεν ὁ ἀθάνατος ποιητὴς τῶν Στροφῶν ;

6

Ὁ ἴδιος πάλι ἐπλεξε κάπου τὸ ἐγκώμιο τῶν μεγάλων ποιημάτων — μεγάλων ἐννοῶ σὲ μᾶκρος — μιλώντας γιὰ μεταφυσικὰ συστήματα κι ἄλλα τεράστια πράγματα. Ἐκεῖ μέσα

καταδέχτηκε νὰ πει καὶ γὰ τὸ Βερλαίν, πῶς ἐπὶ τέλους κάποιο φιλοσοφικὸ σύστημα βγαίνει καὶ ἀπὸ 'κεινὸν ὅσο μικρὸς κι ἂν εἴναι' δηλαδὴ ὅσο κι ἂν ἔγραψε μικρὰ ποιήματα.

Ποῦ νὰ ὑποπτευόταν πῶς σήμερα ἡ Κριτικὴ θὰ ἐταξινόμοῦσεν ὡς μεγαλείτερους ποιητὲς τοῦ περασμένου αἵωνα στὴ Γαλλία, μόνο ἔξη καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τὸ Βερλαίν.

Θέλετε νὰ μάθετε ποιοὶ εἶναι οἱ ἄλλοι πέντε; Ὁ Οὐγγῶ, ὁ Λαμαρτίνος, ὁ Μυσσέ, ὁ Μπωντελαίρ κι ὁ Μορεάς.

Τὸ γιὰ αὐτοὺς καὶ ὅχι ὁ Δεκὸν ντὲ Λιλ ἢ ὁ Ἑρεντιὰ λ.χ. δὲν ἐξηγεῖται πρόχειρα. Γιὰ νὰ τὸ νοιώσει κανεὶς, πρέπει τὸ γούστο του νὰ ἔχει περαστεῖ ἀπὸ ὅλα τὰ κόσκινα καὶ προπάντων ἀπὸ τὸ κόσκινο τῆς ἀληθινῆς κλασικῆς τέχνης.

7

Θυμᾶμαι κάποτε, εἶχ' ἀγοράσει δύο πολυσέλιδους τόμους, νεοεκδομένους ἀπὸ τὸν «Ἑρμὴ τῆς Γαλλίας» τῶν ποιημάτων τοῦ Ἀμερικανοῦ ποιητῆ Οὐίτμαν κι εἶχα πάει στὸ Λουξεμβούργο· ἐκάθησα ἐκεῖ σὲ μιὰ καρέκλα κι ἄρχισα νὰ διαβάζω.

Ἡ ἀνάγνωση τῶν σελίδων του μὲ στενοχωροῦσε. Τὸ αἶσθημά μου τὸ ἐλληνικὸ ἐναντιονόταν νὰ δεχτεῖ τέτοιους εὐκόλους ὁραματισμοὺς. Ἀλλὰ μόλις ποῦ ἐτολμοῦσα νὰ τὸ ὁμολογήσω καὶ στὸν ἑαυτό μου. Ἕνας τέτοιος ποιητὴς γιὰ τὸν ὁποῖο χαλὰ ὁ κόσμος παντοῦ καὶ στὴν Ἑλλάδα ἀκόμα; Ἐγὼ θὰ φταίω ἴσως, ἔλεγα. Κι ἐπῆξα τὸν ἑαυτό μου νὰ τὸν διαβάζω.

Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ πέρασε ὁ Μορεάς. Μὲ ρώτησε τί διαβάζω καὶ τοῦ πρότεινα τοὺς δύο τόμους.

— «Θὰ εἴταν προτιμότερο μοῦ εἶπε, σὰν τοὺς εἶδε, νὰ μασήσει κανεὶς κοτρόνια, παρὰ νὰ διαβάσει τέτοια ποιήματα!»

Ἡ παρατήρησή του δὲν ἔκανε παρὰ νὰ στερεώσῃ τὴν πρώτη μου πεποίθησιν καὶ νὰ μ' ἐμποδίσῃ νὰ πάρω κι ἕναν ἄλλον κατήφορο τῆς μόδας — ἔχει, ἀλλοίμονο, τόσους κατήφορους ἢ μόδα!...

Τὴν ἄλλη μέρα τοὺς ἐπούλησα σ' ἕνα παλαιοπωλεῖο. Ἀπὸ τότε πέρασαν χρόνια, μὰ δὲ μετανιωσα γιὰ ὅ,τι ἔκανα κι οὔτε πρόκειται νὰ μετανιώσω.

Γιὰ πόσα βιβλία καὶ γιὰ πόσους ποιητὲς δὲ θὰ συμβούλευα σήμερα τοὺς νέους νὰ κάνουν ὅ,τι ἔκανα ἐγὼ γιὰ τὸν Ἀμερικανὸ ποιητὴ.

Ἡ ζωὴ εἶναι τόσο λίγη! Γιὰ νὰ χάνει κανεὶς τίς ὥραιες ὥρες τοῦ διαβάζοντας ἔργα ποῦ μόνο κακὸ μποροῦν νὰ κάνουν στὸ γούστο του.

8

Μιὰν ἄλλη φορὰ, κρατοῦσα στὸ χέρι μου τίς «Ὠδὲς» τοῦ Κάλβου. Κι ὁ Μορεάς σὰν τίς εἶδε μοῦ εἶπεν:

— «Ὁ Κάλβος! Δὲν εἶναι βέβαια μεγάλος ποιητὴς, μὰ μπορεῖ νὰ ὠφελησῇ ἕνα νέο. Ὑπάρχουν ἄλλωστε ἐδῶ κι ἐκεῖ στὶς Ὠδὲς του καλὲς στροφές.»

Τόσο μόνο μοῦ εἶπε γιὰ τὸν ποιητὴ τῶν «Ὠδῶν». Γιὰ τὸ Σολωμὸ εἶχε μετρία ἰδέα. Προπάντων δὲν ἀνεχόταν τὴ γλῶσσα του. Κι αὐτὸ ἐξηγεῖται εὐκόλα.

9

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς ὁ θαυμασμὸς μερικῶν γιὰ τὸ Σολωμὸ προέρχεται περισσότερο ἀπὸ ἕνα εἶδος μυστικισμοῦ, ἀπὸ ἕνα εἶδος ὑποβολῆς. Θαυμάζουν κάποια ποιήματά του ποῦ δὲν ἔγιναν, γιὰτι εἴταν ἀδύνατο νὰ γίνουν γιὰ λόγους ποῦ θὰ ἐξηγήσω, ἐλπίζω, σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον ἢ στοὺς «Μικροὺς Περιπάτους» μου.

10

Πρέπει νὰ εἶναι πολὺ δυνατὸς ὁ καλλιτέχνης ἐκεῖνος ποῦ μπορεῖ νὰ περνᾷ χωρὶς νὰ βλέπει κάθε τόσο τὸνομά του στὶς ἐφημερίδες, ποῦ δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἕναν κύκλο κατὰ

συνθήκη θαυμαστών και ζει μόνος, συγκεντρωμένος στὸν ἑαυτό του, μέσα στοὺς κόσμους του τοὺς φωτισμένους ἀπὸ τὸ «φῶς τῶν λογισμῶν του.»

11

Ἐπάρχει κλασικισμὸς καὶ κλασικισμός. Ὁ Γκαίτε δὲν ἔφτασε παρὰ στὸν ἐπαρχιακὸ κλασικισμὸ : τὸ δωρικὸ καὶ τὸ ρωμαϊκόν. Γιὰ ἓνα γερμανὸ εἶνε κι αὐτὸ καπιτ' εἶνε πολὺ. Ὁ Μορεάς σὲ κάποιες του γραμμὲς σκόρπιες στὰ ἄρθρα του καὶ προπάντων σὲ πολλὰς του κουβέντες ἔκανε ἓναν τέτοιον ὑπαινιγμό. Ὁ ἴδιος μοῦ εἶπε κάποτε ἐμφαντικὰ πῶς ὁ Πίνδαρος εἶνε Θηβαῖος.

12

Ἴδου μιά συνταγή, ποῦ ἅμα τὴν ἐχτελέσει κανεὶς μπορεῖ νὰ γίνῃ ὄχι μόνον συμπαθὴς, μὰ καὶ μεγάλος ποιητὴς στὸν τόπο μας :

Κάθε μορφωμένος Κύριος, ποῦ θέλει ν' ἀποχτήσῃ δόξα ποιητῆ, δὲν ἔχει παρὰ νὰ πεῖ μέσα του :

— Θὰ γράψω κι ἐγὼ ἓνα—δυσὶ στίχους τὸ μῆνα καὶ θὰ τοὺς δουλέψω ἄλλον ἓνα μῆνα, ὥστε στὸ τέλος τοῦ χρόνου νά'χω ἔτοιμους γιὰ δημοσίεμα, ἕξ τοῦλάχιστο στίχους. Μιά ἰδέα θὰ μοῦ ἔρθῃ ὅπως καὶ νά'χει· μὰ καὶ νὰ μὴ μοῦ ἔρθῃ, τὴν ψαρεύω ἀπὸ κάπου, ἀπ' τὴ Μυθολογία, ἀπ' τὴ Ρωμαϊκὴ Ἱστορία ἢ ἀπ' ὅπουδῆποτε ἄλλου!—

Ἔτσι ὅς εἶνε βέβαιος πῶς θὰ βγοῦνε περιοδικὰ νὰ τὸν λιβανίσουν γιὰ πρωτότυπο, μεγάλον ποιητῆ. Μήπως τὸ ἴδιο δὲν ἔγινε καὶ γιὰ τόσους ἄλλους ἐνδόξους πλέον ;

13

Σὲ φίλο μου, λάτρη τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως καὶ γυμνασμένον ὅσο λίγοι νὰ καταλαβαίνει καὶ νὰ διακρίνῃ τὸ ὕφος τοῦ κάθε μας ποιητῆ ἐψιθύρισα τὸ στίχο αὐτόν :

«Κι ἔκανες ἄνθη κόκκινα τὸ αἷμα τῆς καρδιᾶς μου».

Καὶ ἔπειτα αὐτόν :

«Κόσμοι ἀγαθοὶ καὶ σιγανοὶ καὶ μυριαγαπημένοι».

καὶ μοῦ εἶπε χωρὶς δισταγμό :—Εἶνε σίγουρα στίχοι τοῦ Σολωμοῦ.

Ποιὸς δὲ θὰ γελιόταν ;

Καὶ ὅμως δὲν εἶνε. Εἶνε στίχοι ἀπὸ τὸ Κρητικὸ Θέατρο, ἀπὸ τὸ Γύπαρη.

Αὐτὸ δείχνει ἀπὸ ποῦ ὁ Σολωμὸς ἐπῆγε κι ἐγύρεψε νὰ μορφώσῃ τὸ ὕφος του : Ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς πιὸ παρδαλλῆς προέλευσης καὶ τοῦ πιὸ ἀμφίβολου γούστου, ποῦ ἐγεννήθηκαν στὴν περιπετειώδη γλῶσσα μας.

14

Γιὰ νὰ εἶμαι δίκαιος πρέπει νὰ πῶ πῶς ὁ Σολωμὸς τοῦλάχιστον ἐπροσπάθησε νὰ πνευματοποιήσῃ (γιὰ νὰ μεταχειρισθῶ τὴ λέξη του) τὸν κρητικὸ στίχο καὶ τὸ ἐκατάφερεν ὥς ἓνα σημεῖο καθὼς μᾶς δείχνουν ἐλάχιστα κάποια κομμάτια τοῦ «Κρητικοῦ» του καὶ τῶν «Ἐλευθέρων Πολιορκημένων» του. Οἱ ἄλλοι ὅμως, οἱ σύγχρονοί μας, ποῦ θέλησαν νὰ μιμηθῶν τὸ παράδειγμα τοῦ διδασκάλου τῶν, τὸν ἀποξελαίκεψαν σὲ τέτοιο βαθμὸ ποῦ κι ὁ ἀναγνώστης μὲ τὸ εὐκολώτερο γούστο εἶν' ἀδύνατο ν' ἀνεχθῇ τὴν πλαδαρότητά τους καὶ τὴ μονοτονία τους.

15

Διαβάξω στὴν Ἱστορία τῆς Γαλλικῆς Φιλολογίας τοῦ Λαγρό :

«Εἶνε κακὸ πρᾶγμα γιὰ τοὺς ποιητὰς νὰ ἐργάζονται ἐπάνω σὲ θεωρίαι ἀπὸ τὰ πρὶν σταματημέναι καὶ νὰ σκλαβώνουν τὸ πνεῦμα τους στὴ μεθοδικὴ ἐφαρμογὴ ἐνὸς συστήματος. Εἶνε πολὺ προτιμότερο, οἱ θεωρίαι νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὰ ἔργα.»

Δυστυχῶς ὁ Σολωμὸς δὲ θὰ εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τέτοια σοφὴ συμβουλή, ὅταν ἔπεφτε

στό λαβύρινθο τῶν θεωριῶν του, ποῦ τὸν ἔκαμε νὰ μὴ μπορέσει νὰ τελειώσει οὔτε ἓνα ἀπὸ τ' ἀρχινισμένα του ποιήματα.

16

Ποιητὴς μεγάλος στὴν Ἑλλάδα θὰ εἶνε ἐκεῖνος ποῦ θὰ γίνει ὄχι μόνο διδάσκαλος σὲ μερικοὺς νέους συμπατριῶτες του, ἀλλὰ καὶ σὲ πολλοὺς ξένους. Οἱ ἄλλοι θὰ εἶνε συμβατικά μεγάλοι, ὅπως ὑπῆρξεν ὡς τὰ χιτῆς κι ὁ Σολωμός.

17

Μὲ τὸ Μαβίλλη τελειώνει μιὰ σχολὴ στὴν ποιήσῃ μας : Ἡ ἑπτανησιακὴ. Ὁ ἴδιος συμβολίζει τὴν παρακμὴ της.

Εἶταν καιρὸς πιά νὰ τελειώσει.

18

Ὑπάρχουν ἄρρωστοι, ποῦ προσπαθοῦν νὰ φανοῦν γεροὶ στὴν τέχνη τους, ἀπὸ ὑπερηφάνεια. Ὑπάρχουν γεροὶ, ποῦ καμώνονται πῶς εἶνε ἄρρωστοι, ἀπὸ πόζα.

Ποιοὶ ἀπὸ τοὺς δυὸ ἀξιζοῦν τὴ συμπάθειά μας ;

19

Κάποιος, στὸν ὁποῖον ὁ Ἑφταλιώτης ἔγραψε μὲ λεπτότατη εἰρωνία πῶς εἶν' αὐτὸς ὁ πρῶτος ποῦ ἔφερε τὸν πεσσιμισμό στὴν Ἑλλάδα, ἔδειχνε τὸ γράμμα μὲ αὐταρέσκεια. Εἶταν εὐχαριστημένος· καὶ ὁμως... pessimiste !

20

Il ne s'agit point d'être savant ; mais d'avoir l'âme profonde.

21

Εἶνε δύσκολο πράγμα ν' ἀρνηθεῖ κανεὶς ιδέες ποῦ τοῦ στάθηκαν μόλα ταῦτα τόσο γόνιμες στὸ παρελθόν. Ἐκεῖνος ποῦ μπορεῖ καὶ τὸ κάνει δείχνει μ' αὐτὸ τὴ δύναμή του. Κι ἀπ' αὐτοῦ ἀρχίζει ὁ ἐξαγνισμὸς του καὶ τὸ μεγαλεῖο του.

22

Ὁ κ. Χατζιδάκης ὁμως λόγου χάρι δὲν εἶχε ποτὲ τὴ δύναμη ν' ἀλλάξει ιδέες—ποῦ δὲν εἶταν κἂν καὶ δικές του, ἀλλ' ιδέες μιᾶς ἄσοφης συμβατικότητος, μιᾶς πρόληψης.

Ὡς ἐρευνητὴς ἐπιστήμονας εἶδεν ἀμέσως ποῦ βρισκόταν ἡ ἀλήθεια τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, (καὶ τὸ λέω αὐτὸ γιατί τὸν θεωρῶ ἔξυπνον ἄνθρωπο) ὁμως ἀπὸ ἀτολμία τὴν ἔκρυψε τὴν ἐμάσησε. Φοβήθηκε τὸ ψευτοκαθαρευουσιάνικο περιβάλλον στὸ ὁποῖον ἐξοῦσε, τὸ ὁποῖον εἶταν πανίσχυρο κι ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξαρτόταν ἡ θέσις του καὶ τὸ μέλλον του. Εἶνε τελοσπάντων αὐτὴ μιὰ δικαιολογία.

Ὑστερα, ὅταν ἰσχυροποιήθηκε κι ἐκεῖνος, θὰ μπορούσεν ἴσως νὰ τολμήσει κάπως· νὰ πεῖ ἂν ὄχι ὅλη, τὴ μισὴ τοῦλάχιστον ἀλήθεια· μὰ δὲν τὸ ἔκανεν ὄχι πιά ἀπὸ ἀτολμία, ἀλλ' ἀπὸ πείσμα μικροῦ ἀνθρώπου· γιατί τὸν εἶχαν ἄλλοι προλάβει.

Κι ἔτσι ἀπόμεινε μὲ τὶς ιδέες του. Ἰδέες σαθεές, ἀστήριχτες ποῦ γκρεμίζονται ὁλοένα. Κι ἔτσι αὐτὸς ποῦ ἐκολάκεψε μιὰν ἀδυναμίαν τῆς κοινῆς γνώμης καταδικάζεται σήμερα ὅπ' αὐτὴν ὡς δειλὸς.

Εἶνε ἡ μόνη σκέψις ποῦ μπορεῖ νὰ κάνει κανεὶς ὅταν βλέπει τώρα πίσω-πίσω τὸν κ. Χατζιδάκη νὰ κηρύσσεται γιὰ κάποιον ἀκατόρθωτο συμβιβασμὸ καὶ νὰ φέρνει ὡς ὑπόδειγμα γλώσσας, τὴ γλώσσα τοῦ κ. Ρέπουλη.

Ὁ κ. Ρέπουλης δὲν πιστεύω νὰ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ μιὰ τέτοια δόξα. Κι ὡς ἀρθρογράφος κι ὡς πολιτικός, ἔχει στὸ ἐνεργητικὸ του ἐκεῖνος πράξεις περιλαμπρές ποῦ δὲ θὰ ξεχαστοῦν ποτέ. Κι οἱ λόγοι του, ὁ ὑπέροχος, ὁ δημοσθένιος προπάντων λόγος του ποῦ ἐπρόφερε

στη Θεσσαλονίκη, θά μείνει μνημείο γιὰ τὸν ἔνθερμο πατριωτισμὸ πού κλείνει μέσα του, τὴν ἀπαράμιλλη τόλμη του (κ. Χατζιδάκη) τὴ δύναμη τῆς περιγραφῆς, τὸν πόνο τὸ βαθύ γιὰ τὰ κωνσταντινικά αἶσχη καὶ τὴν πεποίθησή του τέλος γιὰ τὸ ξανασήκωμα τῆς πατρίδας ἀπὸ τὴ λάσπη πού τὴν εἶχαν κυλήσει. Καὶ κανεὶς διαβάζοντάς τον δὲ θά τοῦ περάσει κἂν ἀπὸ τὸ νοῦ νὰ βγάλει ἀπὸ κεῖ μέσα καὶ γλωσσικὸ συμπέρασμα. Τὸ πολὺ-πολὺ θά πεῖ : ὥρατια τὴ μεταχειρίζεται καὶ τὴ γλῶσσα αὐτὴ τὴ συμβατική, τὴ μεταβατική πού μέρα τὴ μέρα, ὥρα τὴν ὥρα μεταμορφώνεται, ἀπλοποιεῖται, χαμηλώνει πρὸς τὴ δημοτική. Κι ἀπὸ κεῖ, πέρνοντας τὴ γραμματικὴ τῆς καὶ τὸ συντακτικὸ τῆς ξαναεβαίνει μὲ τὰ φτερά τῆς καλλαισθησίας στὴ γλῶσσα τὴν ὀριστική, τὴν ἁρμονική, τὴ γνησία, τὴν ἑλληνική, τὴν ἀληθινή καὶ θαρύουσα, πού δὲ μοιάζει στὸ παραμικρὸ μὲ τὴν ψευτοκαθαρεύουσα τοῦ κ. Χατζιδάκη, τὴν ἀναρχική.

23

Πόσο πὺλ τολμηρὸς καὶ πὺλ εὐσυνείδητος ἐστάθηκεν ὡς ἐπιστήμονας ὁ Ψυχάρης ! Αὐτὸς τοῦλάχιστον ἐπῆρε μιὰ γλῶσσα ζωντανή, ὑπαρχτή, πού μιλιέται παντοῦ ὅπου βρίσκεται Ἑλληνισμός, πού ἔχει φιλολογικά μνημεῖα μιᾶς ὀρισμένης ἀξίας, ὅπως τὰ δημοτικὰ τραγούδια, τὶς παραδόσεις, τὶς παροιμίες, τὴν ἐπιανθιακὴ ποίηση, τὴν κρητική κ.τ.λ. τὴν ἔστρωσε κάτω, τὴν ἀνάλυσε μὲ τὸ νῦ καὶ μὲ τὸ σίγμα, τῆς βοήθε τοὺς νόμους τῆς καὶ τοὺς κανόνες τῆς καὶ μᾶς εἶπε :

—Νὰ ἡ γλῶσσα σας!

Δυστυχῶς καὶ αὐτὸς ἔπαθε τὸ ἀντίστροφον ἐκείνου πού ἔπαθεν ὁ Χατζιδάκης, μὰ σὲ πολὺ βέβαια μικρότερο βαθμό. Κι οἱ δύο τοὺς διαλάλησαν στὰ βιβλία τοὺς τὸ ἀξίωμα τοῦ Οὐῖθνεῦ. «Ὁ λαὸς κι ὄχι ὁ ποιητής, ὅπως ἐπίστευαν ἄλλοτε, δημιουργεῖ τὴ γλῶσσα.» Πολὺ καλὰ. Λαὸς ὅμως γιὰ τὸ Χατζιδάκη εἶταν ὁ στενὸς κύκλος ὅπου ἐξοῦσε. Δηλαδή οἱ δασκάλοι, οἱ ὑπάλληλοι κ.τ.λ. Λαὸς γιὰ τὸν Ψυχάρη εἶταν ὁ χωριάτης, ὁ ἐργάτης, ὁ ἀγράφματος. Ὁ πρῶτος ἀγκάλιασε τὴν οὐτοπία, ὁ δεῦτερος ἐπάτησε κάπως στὴν πραγματικότητα. Ὁ πρῶτος παρερμίνευε τέλεια τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἀγγλοῦ γλωσσολόγου, ὁ δεῦτερος ὑπερθεματίσε.

Ἄν ὁ τελευταῖος ἔλεγε μέσα του : Ναί, καλὰ τὸ λέει ὁ Οὐῖθνεῦ πῶς ὁ λαὸς δημιουργεῖ τὴ γλῶσσα, ἀλλὰ ὁ ποιητὴς τὴν ἐξευγενίζει μὲ τὴν καλλαισθησία του, μὲ τὸ γούστο του, τὸ μουσικὸ του αὐτί, τὶς ὑψηλές ἰδέες του, τὸ γλωσσικὸ ζήτημα θά τὸ εἶχε λυμένο αὐτὸς καὶ θά μᾶς εἶχεν ἐπιβάλει τὴ λύση του ἀπὸ καιρό. Δὲν εἶπεν ὅμως τέτοιο πρᾶγμα καὶ δὲν ἐπῆρε γιὰ παραδειγμά του, ὄχι πιά τὸ Δάντη πού εἶνε τόσο μακριὰ μας, ἀλλὰ τὸ Μιστρὰλ καὶ τὴν πλειάδα του στὴν Προβηγγιανὴ γλῶσσα πού εἶνε τόσο κοντὰ μας. Κι ἀντὶ ν' ἀνεβάσει τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, κατέβηκεν αὐτὸς κι ἀκόμα παρακάτω.

Καὶ θά τὴν ἀνέβραζεν ἂν παραδεχόταν τὴν ἐπίδραση τῆς ἀρχαίας, τῆς λογίας γλώσσας, στὴ γλῶσσα τὴ δημοτική, πού ἐξαοκήθηκε καὶ ἐξασκεῖται κάθε στιγμὴ στὸ λεχτικὸ τῆς μέρους, μὰ κάπου-κάπου καὶ στὸ γραμματικὸ καὶ τὸ φθογγολογικὸ τῆς. Τὴν ἐπίδραση αὐτὴν ὁ Ψυχάρης τὴν περιφρόνησε· τὴ θεώρησε μάλιστα καὶ βλαβερή, ὀλεθρία. Φοβήθηκε μὴν πάρει διαστάσεις καὶ μᾶς ξαναφέρει στὴν ψευτοκαθαρεύουσα. Πρᾶγμα πού θά εἶταν ἀδύνατον ἐνόσφ ὑπάρχει ἡ γλῶσσα ἡ ζωντανή, ἡ ὁποία σὺν κόσκινον ξέρε νὰ ξεκαθαρίζε ὅ,τι τῆς ταιριάζει ἀπ' ὅ,τι δὲν τῆς ταιριάζει.

Ἐνα μικρὸ παράδειγμα καὶ θά νοιώσει ἀμέσως καθέννας τὸ πνεῦμα τοῦ Ψυχάρη. Ὁ λαὸς λέει τὶς λέξεις : μαθές, τολοιπό, τολοιπό. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ λογία λέξη τοιπιόν. Ὁ Ψυχάρης ἐπροτίμησεν ἐκεῖνες καὶ πέταξε τὴ λογία μὲ ἀγανάκτηση.

Ἄλλου πάλι (') δὲν τοῦ ἀρέσει ἡ λέξη κατεϋθύνση καὶ προσπαθεῖ μὲ κάθε τρόπο νὰ τὴν ἀντικαταστήσει μὲ λέξεις ἢ ἐκφράσεις τοῦ λαοῦ καὶ δικές του φτιασμένες—νομίζει—κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ : καταστάλαξη — τί δρόμο παίρνεις — πού πᾶς — δρόμος — δρομιά (;) — δρόμηση (;) — βάδισμα — βάδιση — βαδισιά — καταβαδισιά (;) — καταβάδιση (;) κ.τ.λ.

(') «Γράμματα» : Φυλλ. 28-30. Τόμος Γ'. 1916. Σελ. 155.

Κι ὁλ' αὐτὰ γιατί; Γιατί λέει ἡ κατεύθυνση ἔγινε γιὰ νὰ μεταφράσει τὸ γαλλικὸ *direction*, ἢ τὸ γερμανικὸ *Richtung*. "Ε, καὶ ὕστερα τί μὲ τοῦτο; Καὶ βέβαια ἔγινε γιὰ νὰ μεταφράσει, ὅπως γίνεται καὶ θὰ γίνεται κάθε μέρα, ὅσπου ἀποχτήσει κι ἡ γλῶσσα μας ὅλα τ' ἀφηρημένα οὐσιαστικά ποῦ ἐδημιούργησαν γλῶσσες παλαιότερες στὴ σκέψη, κι ὅσπου γίνεῖ πάλι ἱκανὴ νὰ δημιουργεῖ νέα διὰ τῆς καὶ νὰ τὰ δανεῖξει μάλιστα στὶς ἄλλες γλῶσσες.

Ὡστόσο λησμονεῖ ὁ Ψυχάρης νὰ μᾶς πεῖ ἂν ἡ Γαλλικὴ γλῶσσα δὲν ἔχει τίς λέξεις *chemin, cheminement* κι ἓνα σωρὸ ἄλλες ἀντίστοιχες τῶν λέξεων ποῦ μᾶς ἀραδιάζει στὴ λίστα του. Κι ὁμως κρατεῖ καὶ τὴ *direction* γιατί ἡ μία δὲν ἀντικατασταίνει τόσο εὐκόλα, ποῦ τὸ νομίζει ὁ ἀφιλοσόφητος, τὴν ἄλλη.

Γι' αὐτὸ, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος σπάνει τὸ κρανίον τοῦ νὰ ἐφεύρει ἓνα σωρὸ λέξεις — ποῦ μερικὲς μάλιστα δὲν τίς ἀνέχεται οὔτε ὁ ἴδιος ὁ λαός, καθὼς λ.χ. τίς *δρομιά* (ποῦ θυμίζει τὴν *περιδρομιά*) *δρομία*, *καταβαδισιά*, *καταβάδιση* κι ἄλλες παρόμοιες ἀχώνευτες — γιὰ νὰ σαλέψει τὴν κατεύθυνση, ποῦ δὲ σαλεύεται οὔτε μὲ βίντζι, μὲ ὅλη τὴν κίνηση ποῦ κλείνει μέσα τῆς, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, χωρὶς κανένα λόγο καὶ χωρὶς καμμιά ἀφορμὴ, πέρνει ἀπὸ τὸ αὐτὶ λέξεις γνήσιες, ὑπέροχες, ἐλληνικὲς ὅπως τὸ ἡφαίστειο λ.χ. καὶ σοῦ τίς ρίχνει στὰ σκουπίδια γιὰ νὰ τίς ἀντικαταστήσει μὲ ξένες, ὅπως ὁ βουλκάνος. Καὶ βρίσκονται ὁπαδοὶ τοῦ νὰ τίς χάψουν καὶ νὰ τίς μεταχειριστοῦν στοὺς στίχους των, ὅπως ὁ Ρήγας Γκόλφης.

Νὰ ὅλο τὸ λαϊκὸ, τὸ ρωμέϊκο, τὸ ἀντιελληνικὸ σύστημα τοῦ Ψυχάρη.

Μιά τέτοια θεωρία ἐφαρμοσμένη κατὰ γράμμα ἔκανε τὴ γλῶσσα τὴν ψυχαρακὴ ἀποκρουστικὴ στὸ ἐλληνικὸ αἶσθημα. Κι ὁμως ὁ Ψυχάρης θὰ διαβαστεῖ μιὰ μέρα—θὰ εἶταν κριμα, ἂν δὲ γινόταν αὐτὸ—θὰ διαβαστεῖ ὅταν ὁ καθένας θὰ ξέρει πὰ τί τοῦ συνέβη. Θὰ εἶνε προειδοποιημένος γιὰ τὴν πλάνη τοῦ, ποῦ μοιάζει γιὰ μικρὴ κι ὁμως εἶνε μεγάλῃ, ἀφάνταστη. Ὁ ψυχολόγος Ψυχάρης ἐστάθηκεν αὐτοῦ ἀνίκανος νὰ ψυχολογήσει. Ὁ Σολωμὸς ποῦ τὸν ἔφερνε διαρκῶς γιὰ γλωσσικὸ παράδειγμα δὲν ἔπεσε σὲ τέτοιο λάθος, θεμελιῶδες.

"Επειτα εἶταν κι οἱ ιδέες...

Τέλος αὐτὴ ἡ γλῶσσα ἡ δημοτικὴ (;), ἡ ρωμέϊκη, εἶταν ἓνας σταθμὸς στὴν περτεϊώδη γλῶσσα μας, ὁ τελευταῖος. Ἐστηρίχτηκεν ὁμως σὲ κάποια βάση μισο-ἐπιστημονικὴ, ποῦ εἶχε καὶ λίγα θεμέλια ἀπὸ πέτρα.

Ἡ ψευτοκαθαρεύουσα ποῦ ἐστηρίχτηκε; Στὸ κρανίον μερικῶν *ψευτοελληνων*.

"Ὅσο γιὰ τὴ δική μας... Αὐτὴ πὰ πρέπει νὰ στηρίζεται ὅχι σὲ πέτρα, ἀλλὰ σὲ μάρμαρο, καὶ μάλιστα πεντελικόν.

Αὐτὴ εἶνε κι ἡ διαφορὰ μας ἄλλωστε μὲ τὸν Ψυχάρη. Ἐκεῖνος ἤθελε νὰ εἶνε *ρωμιός*, ἐμεῖς θέλομε νὰ εἴμαστε *ἑλληνες*, ἀλλὰ Ἕλληνες ἀληθινοί.

24

"Ὅταν ὁ Βενιζέλος εἶπε στοὺς νεοζωϊστὲς τῆς Ἀλεξανδρείας: ⁽¹⁾ «Ἀποφεύγετε τίς ὑπερβολές, ὅπως λ.χ. ἐπανοσιὰ ἀντὶ ἐπιφάνεια», δὲν ἐκαταδίκασε μιὰ λέξη, ἀλλὰ μιὰ ὁλόκληρη τάση, ἓνα κακὸ σύστημα: Τὴ ρωμομανίαν τοῦ Πάλλη καὶ τῶν μαθητὰ δ' αὐτοῦ.

25

Σ' αὐτὸν τὸν τόπο, ὅπου ὅλα γίνονται ἀνάποδα, ἔπρεπε κι ὁ πολιτικὸς νὰ βάλεῖ τὰ γυαλιὰ στοὺς γλωσσολόγους. Ἀπὸ ἔνστιχτο.

26

Τὸ ἔνστιχτο τὸ ἔχουν μόνο οἱ μεγαλοφυεῖς· κατὰ συνέπεια ποτὲ οἱ γλωσσολόγοι.

(Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΑ ἈΛΛΑ ΦΥΛΛΑΔΙΑ.)

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ

(1) «Νέα Ζωή». Περ. Δ. Τόμ. ΙΧ. Ἀριθ. 3-4. Σελ. 380.